

PREDMET *HINI I MAKGINIS protiv IRSKE*
(Predstavka br. 34720/97)

PRESUDA, Strazbur, 21. decembar 2000.
KONAČNA VERZIJA, 21. mart 2001. godine

U predmetu Hini i Makginis protiv Irske,

Evropski sud za ljudska prava (četvrto odeljenje) zasedajuću u veću koje su činili:

- g. G. RES (*RESS*), *predsednik*,
- g. A. PASTOR RIDRUEHO (*PASTOR RIDRUEJO*),
- g. L. KAFLIŠ (*CAFLISCH*),
- g. I. KABRAL BARETO (*CABRAL BARRETO*),
- g. V. BUTKEVIČ (*BUTKEVYCH*),
- gđa N. VAJIĆ (*VAJIĆ*),
- g. M. PELONPA (*PELLONPAA*), *sudije*,
- i g. F. BERGER, *Sekretar Odeljenja*,

Razmotrivši na privatnim sednicama 16. marta, 11. jula i 12. decembra 2000. godine (ovaj predmet),

Donosi sledeću presudu koja je usvojena poslednjeg pomenutog datuma:

POSTUPAK

1. Predmet je formiran na osnovu predstavke (br. 34720/97) koju su protiv Republike Irske pred Evropskom komisijom za ljudska prava (u daljem tekstu Komisija) na osnovu nekadašnjeg člana 25 Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljem tekstu Konvencija) podnela dvojica državljana Irske, g. Antoni Hini (Heaney) i g. Vilijam Makginis (McGUINNESS) (u daljem tekstu podnosioci predstavke) 17. januara 1997.

2. Podnosiocje predstavke, kojima je advokatska pomoć odobrena na osnovu siromaškog prava, zastupao je g. D. Robinson, advokat koji ima kancelariju u Dublinu. Vladu Republike Irske (u daljem tekstu Vlada) sukcesivno su zastupali njeni agenti, gđa E. Kilkalen, g. R. Siv i g. A. Konoli, svi iz Ministarstva inostranih poslova.

3. Podnosioci predstavke izneli su tvrdnju da član 52 Zakona o krivičnim delima protiv države iz 1939. godine predstavlja kršenje prava zajamčenih članovima 6, 8 i 10 Konvencije.

4. Dana 4. jula 1998. Komisija je odlučila da predoči Vladi pritužbe koje su podnosioci predstavke izneli na osnovu članova 6 i 10 Konvencije. Predstavka je prosleđena Sudu 1. novembra 1998. godine, kada je stupio na snagu Protokol br. 11 uz Konvenciju (čl. 5, st. 2 Protokola br. 11).

5. Predstavka je poverena četvrtom odeljenju Suda (pravilo 52, st. 1 Poslovnika Suda). Unutar tog odeljenja formirano je Veće koje će razmotriti ovaj slučaj (čl. 27, st. 1 Konvencije) onako kako je to propisano pravilom 26, stav 1 g. Dž. Hedigan, sudija koji je izabran sa liste Irske povukao se iz ovog slučaja (pravilo 28). Zato je Vlada izabrala gđu N. Vajić, sudiju izabranu sa liste Hrvatske, da ga zameni u postupku (čl. 27, st. 2 Konvencije i pravilo 29, st. 1).

6. Odlukom od 21. septembra 1999. Sud je proglasio predstavku prihvatljivom (Napomena Sekretarijata: Odluka Suda može se dobiti u Sekretarijatu).

7. Podnosioci predstavke i Vlada podneli su pismene napomene o suštini spora (pravilo 59, st. 1). Sud je odlučio, posle konsultovanja sa strankama, da nema potrebe da se održi ročište o meritumu spora (pravilo 59, st. 2 *in fine*) a stranke su pismeno uzajamno prokomentarisale napomene koje su i jedna i druga podnele o suštini stvari.

ČINJENICE

I. OKOLNOSTI SLUČAJA

8. Dana 23. oktobra 1990. oko 04.10 dogodila se velika eksplozija u grofoviji Deri, na kontrolnom punktu britanske vojske i Kraljevske alsterske policije. Tom prilikom ubijena su petorica britanskih vojnika i jedan civil, a teško je ranjen i još jedan broj pripadnika britanskih snaga bezbednosti.

9. Otprilike sat i po kasnije irski policajci angažovani na zadacima izviđanja uočili su svetlost u kući udaljenoj oko četiri milje od mesta eksplozije. Dana 24. oktobra 1990. oko 06.05 dobijen je nalog za pretres kuće. Oko 07.00 tog jutra policija je ušla u kuću i našla čitav asortiman rukavica (gumenih i pletenih), kapa-fantomki, i druge odeće. Sedmorica muškaraca koji su se nalazili u kući, uključujući tu i vlasnika kuće, kao i potonje podnosioc predstavljeni, tom prilikom su uhapšeni i odvedeni u policijski pritvor na osnovu člana 30, Zakona o zločinima protiv države iz 1939 (Zakon iz 1939). Kako je kasnije konstatovao Visoki sud (vidi dole stav 15) sumnjalo se da je bombu podmetnula Irska Republikanska Armija (ilegalna paravojna organizacija poznata kao IRA) a same potonje podnosioc predstavljeni policija je sumnjivala da su članovi te organizacije i da su bili umešani u incident sa eksplozijom.

10. Policajci su na uobičajeni način i uobičajenim formulacijama upozorili potonje podnosioc predstavljeni da oni nisu dužni da kažu ma šta ukoliko to sami ne žele i obavestili su ih da će sve što budu rekli biti zapisano i da će moći da bude iskorišćeno kao dokaz protiv njih.

G. Hini je potom ispitivan o eksploziji i o svom prisustvu u kući u kojoj je boravio prilikom hapšenja. Odbio je da odgovara na pitanja koja su mu bila postavljena. Policajci su mu potom pročitali član 52 Zakona iz 1939. i zahtevali od njega da, u skladu sa tom članom, da celovit pregled svog kretanja i svega što je radio između 18.00 23. oktobra i 06.55 24. oktobra 1990. G. Hini je odbio da odgovori na bilo koje pitanje.

G. Makginis je takođe ispitivan o eksploziji i o tome šta je radio u kući u kojoj je uhapšen. Odbio je da odgovara na ta pitanja. Potom je od njega zatraženo da navede šta je sve radio između 01.00 i 07.15 24. oktobra 1990. Odbio je da odgovori. Policajci su mu potom pročitali član 52 Zakona iz 1939. i dobio je primerak tog dela zakona i od njega je zatraženo da ga pročita. On je i dalje odbijao da odgovara na postavljena pitanja.

11. Dana 25. oktobra 1990. obojica podnosilaca predstavljeni izvedena su pred Specijalni krivični sud u Dablinu i optuženi su za pripadništvo ilegalnoj organizaciji (što je suprotno čl. 21 Zakona iz 1939), kao i za to što nisu objasnili gde su se nalazili i šta su radili (iako su to bili dužni da učine na osnovu čl. 52 Zakona iz 1939).

12. Dana 19. aprila 1991. godine održano je suđenje podnosiocima predstavljeni u Specijalnom krivičnom sudu. Dana 26. juna 1991. obojica podnosilaca predstavljeni oslobođeni su optužbe za članstvo u ilegalnoj organizaciji, ali je svaki od njih osuđen za to što nije naveo šta je radio

i gde se nalazio u određenom periodu, što je protivno članu 52 Zakona iz 1939. godine. Sud je dobio njihove tvrdnje da se član 52 mora tumačiti tako da obuhvata i pravo na odbijanje davanja takvih informacija na razumnim (opravdanim) osnovama kao i tvrdnje o zbrci koju su izazvali sami policajci kada su im naveli uobičajene mere upozorenja o pravu na ćutanje, a potom od njih tražili informacije na osnovu člana 52 Zakona iz 1939. Obojica podnosioca predstavke osuđeni su na kaznu zatvora u trajanju od pet meseci. Izdržavanje kazne počelo je 26. juna 1991. Iz zatvora su pušteni 10. novembra 1991. godine.

13. Podnosioci predstavke su se potom žalili zbog toga što su osuđeni i kažnjeni na osnovu člana 52; žalili su se Apelacionom krivičnom sudu. Kada je reč o osudi, oni su naveli svoj stav da je Specijalni krivični sud pogrešio kada je utvrdio da podnosioci predstavke nisu bili zbunjeni usled toga što su im policajci izgovorili sve poznate formulacije o pravu na ćutanje, a onda postavili protivrečni zahtev za iznošenje informacija na osnovu člana 52. Podnosioci predstavke su tvrdili da član 52 Zakona iz 1939. treba tumačiti kao da obuhvata mogućnost da se odbije da se daju informacije ukoliko za to postoji razumno obrazloženje. Kada je reč o sankciji koja im je izrečena, tvrdili su da je zbunjenost koja je bila izazvana činjenicom da su im isti policajci rekli da imaju pravo da ćute, a potom tražili informacije od njih, trebalo da se tretira kao olakšavajuća okolnost; takođe su izneli stav da nije bilo nikakvih dokaza koji bi nalagali maksimalnu kaznu; naveli su i da Sud nije uzeo u obzir vreme koje su oni proveli u pritvoru pre suđenja.

14. Dana 3. maja 1992. godine podnosioci predstavke su pokrenuli postupak pred Visokim sudom osporavajući ustavnost člana 52 Zakona iz 1939. godine. Postupak koji je bio u toku pred Apelacionim krivičnim sudom samim tim je odložen.

15. Presudom koja nosi datum 24. jun 1994. godine Visoki sud je odbacio njihovu žalbu. Sud je zaključio da se prava podnosioca predstavke da ne odgovore na pitanja o tome šta su radili i kuda su se kretali temelje na članu 38 Ustava, a ne na članu 40, ističući da se njihov slučaj odnosi na dvojicu osumnjičenih u pritvoru, a ne na optužene u sudskom procesu. Međutim, Sud je isto tako zaključio da član 52 predstavlja srazmerno mešanje u prava podnosioca predstavke na ćutanje, a cilj tog mešanja jeste da se pruži pomoć u policijskoj istrazi o teškim zločinima subverzivne prirode koji se tiču bezbednosti države. Sem toga, Sud ne smatra da su ta ograničenja proizvoljna ili neracionalna.

Visoki sud je takođe zaključio da ograničenja ne nanose prekomernu štetu pravu na ćutanje s obzirom na cilj kome se teži u članu 52 i na

ostale mere pravne zaštite koje se mogu primeniti na pritvorenike u skladu sa članom 30 Zakona iz 1939. godine, a te mere su i smišljene kako bi se svela na minimum opasnost od toga da optuženo lice u neznanju prizna krivično delo, kao i kako bi se onemogućile eventualne zloupotrebe ovlašćenja propisanih članom 52 Zakona iz 1939. Visoki sud je pobrojao sve te mere pravne zaštite: zahtev da policajac mora imati *bona fide* sumnju pre hapšenja; obaveza da osumnjičeni bude obavešten o krivičnim delima na osnovu Zakona iz 1939. godine i/ili o krivičnim delima za koja je osumnjičen; pravo na pravnu pomoć kada bude opravdano zatraženo; pravo na medicinsku pomoć; pravo na pristup Sudu; pravo na ćutanje i pravo na to da se bude obavešten o tom pravu na ćutanje; obaveza da se pritvorenicima izreknu odgovarajuća upozorenja i da se ne pristupi unakrsnom ispitivanju lica koje je u pritvoru na osnovu člana 30 Zakona iz 1939. godine, kao i da se takva lica ne izlažu nepravičnom i opresivnom ispitivanju; uslovi koji se postavljaju za svako produženje dužine trajanja pritvora na osnovu člana 30 Zakona iz 1939. godine.

16. Presudom koja nosi datum 23. jul 1996. godine Vrhovni sud je odbacio žalbu podnosioca predstavke, zaključivši da član 52 Zakona iz 1939. nije u sukobu sa Ustavom. Konstatovano je da se u članu 52 Zakona iz 1939. godine ne govori o načinu na koji bi mogli biti upotrebljeni iskazi u skladu sa zahtevima na osnovu člana 52. Mada je Apelacioni krivični sud u jednom prethodnom predmetu (*Narod (Direktor Javnog tužilaštva) protiv Makgauana /1979/ Irish Reports 45*) sugerisao da informacije koje su zakonito dobijene u skladu sa članom 52 kasnije mogu biti korišćene kao dokazi, Vrhovni sud je izričito izrazio rezervu u pogledu ispravnosti tog mišljenja.

Vrhovni sud je smatrao da pravo na ćutanje proističe iz prava na slobodu izražavanja zajamčenog članom 40 Ustava, kao i da se ovo može relevantno proceniti ako se razmotri proporcionalnost ograničenja prava na ćutanje u svetlosti onih izuzetaka od člana 40 Ustava koji su vezani za javni red. Vrhovni sud je primetio da je Zakon iz 1939. godine usmeren prema akcijama i vidovima ponašanja koji su sračunati na podrivanje javnog reda i ovlašćenja države kao i da ostaje na snazi izjava (države) data u vezi sa članom 35 Zakona iz 1939. godine.

Kada je reč o tome da li se članom 52 ograničava pravo na ćutanje više nego što je to neophodno u svetlosti remećenja javnog reda od koga država nastoji da zaštiti javnost, sud je uočio da nevino lice nema od čega da strahuje u pogledu navođenja svih podataka o tome gde se nalazilo i šta je radilo u određenom periodu, mada i takvo lice može ipak

poželeti da iz principijelnih razloga odlučno brani svoja ustavna prava. Međutim sud smatra da sama činjenica da građani imaju pravo da zauzmu takav stav podrazumeva i da država ima pravo da se zaštiti. Pravo na ćutanje onih koji zaista imaju šta da otkriju i obelodane u vezi sa počinjenim zločinom mora biti smatrano pravom još nižeg reda. Vrhovni sud je zaključio da je ograničenje u članu 52 proporcionalno pravu države da se zaštiti.

17. Rešenje po žalbi Apelacionom krivičnom sudu podnosioca predstavke u vezi sa njihovom osudom na osnovu člana 52 Zakona iz 1939. godine generalno je odložena sve dok ne bude poznat ishod postupka po ovoj predstavi.

II. RELEVANTNO DOMAĆE PRAVO

A. Nadležne ustavne odredbe

18. Član 38, stav 1 Irskog Ustava propisuje da nikome neće biti suđeno ni za kakvo krivično delo sem u skladu sa zakonom. Na osnovu člana 40 država jemči slobodu građana da, u skladu sa javnim redom i moralom, ostvaruju svoje pravo na slobodno izražavanje uverenja i mišljenja.

B. Zakon o krivičnim delima protiv države iz 1939. godine

19. U svom dugom (eksplanatornom) naslovu Zakon o krivičnim delima protiv države iz 1939. godine opisuje se kao zakon koji sadrži odredbe o akcijama i ponašanju sračunatima na podiranje javnog reda i autoriteta i ovlašćenja države i koji, u tu svrhu, omogućuje kažnjavanje lica koja su proglašena krivima za krivična dela protiv države, s tim što istovremeno omogućuje osnivanje specijalnih krivičnih sudova.

20. Na osnovu člana 21 Zakona iz 1939. godine krivično je delo pripadništvo nezakonitoj (ilegalnoj) organizaciji u smislu tog Zakona.

21. Član 30 odnosi se na hapšenje i držanje u pritvoru osumnjičenih lica i propisuje da pripadnik policije može da uhapsi i stavi u pritvor osobu za koju sumnja da je počinila krivično delo na osnovu Zakona iz 1939. godine ili krivično delo sankcionisano Glavom V Zakona iz 1939. godine (reč je mahom o krivičnim delima koja potpadaju pod zakonske propise o vatrenom oružju i eksplozivnim supstancama). Ovo ovlašćenje za hapšenje je trajno ovlašćenje, tako da ono ne zavisi od izjave u vezi sa članom 35 (vidi sledeći stav).

22. Član 35 Zakona iz 1939. godine propisuje da Glava V tog zakona (kojom se uspostavljaju specijalni krivični sudovi i koja sadrži čl. 52) treba

da stupi na snagu zahvaljujući izjavi Vlade, koju će Vlada dati onog trenutka kada bude sigurna da obični sudovi nisu dovoljni za obezbeđivanje delotvornog sprovođenja pravde i očuvanja javnog reda i mira; Vlada će onda sročiti i obelodaniti odgovarajuću izjavu (proklamaciju). Ta izjava je obelodanjena 1972. godine i još je na snazi. Prema tome, član 52 Zakona iz 1939. godine na snazi je od 1972. godine do danas.

23. Na osnovu člana 36 Zakona iz 1939. godine Vlada može da proglasi da je određena vrsta krivičnog dela tzv. predviđena vrsta krivičnog dela u smislu tog Zakona, pa će ta krivična dela biti suđena pred specijalnim krivičnim sudovima uspostavljenima na osnovu člana 38 Zakona iz 1939.

24. Član 52 Zakona iz 1939. godine propisuje:

„1. Kada je neko lice pritvoreno na osnovu odredaba sadržanih u Glavi IV ovog zakona, bilo koji policajac može zahtevati od tog lica, u ma kom trenutku za vreme njegovog boravka u pritvoru, da iznese celokupan pregled svog kretanja i onoga što je radilo u ma kom datom vremenskom periodu i da predoči sve informacije koje poseduje u vezi sa krivičnim delom koje je već počinjeno ili koje namerava da počinji druga osoba, u skladu sa bilo kojom članom ili alinejom ovog zakona u pogledu predviđenih krivičnih dela.

2. Ako bilo koje lice, od koga neki pripadnik policije traži da podnese tako detaljne informacije kakve su opisane u prethodnoj alineji, odbije da iznese te podatke ili ih ne iznese ili iznese informacije koje su lažne ili čak zavode na krivi trag, biće smatran krivim za počinjeno krivično delo na osnovu ove člana i zaprećena mu je kazna koja ne može biti duža od šest meseci lišavanja slobode“.

25. Na osnovu odredaba Mirovnog sporazuma od Velikog petka potpisanog 10. aprila 1998. godine, Vlada se opredelila da će pristupiti sveobuhvatnoj reviziji, *inter alia*, Zakona iz 1939, ne bi li ga reformisala i oslobodila se onih elemenata tog zakona koji više neće biti neophodni. Ministar za pravdu, jednakost i reformu pravosuđa je, na osnovu vladinog odobrenja, formirao komisiju koja treba da ispita sve aspekte krivičnih dela propisanih Zakonom o krivičnim delima protiv države i da ministru podnese preporuke za reformu. Ta komisija je već počela rad.

C. Relevantno običajno pravo

26. U navedenom predmetu *Makgauan* optuženi je uhapšen na osnovu člana 30 Zakona iz 1939. godine i dao je policiji određene iskaze. Odbrana je tvrdila da je zbog osnova na kojima je bio uhapšen (odeljak

30) i zbog postojanja člana 52 Zakona iz 1939, čak i uprkos tome što nisu bili postavljeni zahtevi sadržani u članu 52, optuženi bio dužan, pod pretnjom kazne, da podnese detaljan izveštaj o tome gde je bio i šta je radio. Prema tome, iskazi koje je dao u policiji nisu bili dobrovoljni, te samim tim nisu bili prihvatljivi. Sud nije smatrao da je ovaj argument uverljiv, budući da, u suštini, optuženome nisu postavljeni zahtevi iz člana 52. Dalji zaključak Suda glasio je da, čak i da se policija oslanjala na član 52, žalba odbrane ne bi bila valjana utemeljena zbog toga što je postojao jedan raniji slučaj u irskom običajnom pravu u kome je konstatovano da iskazi dobijeni u skladu sa irskim zakonom, čak i onim zakonom po kome odbijanje davanja odgovora predstavlja krivično delo, nisu neprihvatljivi ni u jednom pravnom postupku.

27. U priručniku Garda Siohana (policije) sadržani su relevantni zakonski propisi i komentari; taj priručnik je objavilo Udruženje irskih pravnika u saradnji sa policijom (Garda Siochana). Komentar na član 52 Zakona iz 1939. godine u šestom izdanju (1991) tog priručnika glasi:

„Činjenica da optuženome preti kazna ukoliko ne odgovori na pitanja u skladu sa članom 52 Zakona ne znači da su odgovori koje on daje ili na taj način dobijeni iskazi neprihvatljivi kao dokazni materijal“.

U priručniku je navedeno da pravosudni autoritet za takvo tumačenje leži u već navedenom slučaju Makgauan i u ranijim presedanima u irskom običajnom pravu koji su korišćeni u slučaju Makgauan.

28. U predmetu *Irska nacionalna banka LTD* (u predmetu Irska nacionalna banka i Zakon o preduzećima iz 1990, /1999/ 1 *Irish Law Reports Monthly* 343) Vrhovni sud je zaključio da priznanje bankarskog službenika koje su inspektori dobili tako što su primenili ovlašćenja koja imaju na osnovu člana 10 Zakona o preduzećima iz 1990. godine, u celini gledano, ne bi bilo prihvatljivo na potonjem krivičnom suđenju tom službeniku ukoliko, u konkretnom slučaju, postupajući sudija ne bi bio uveren da je priznanje bilo dobrovoljno. Vrhovni sud je zaključio da bi obavezivanje nekog lica da prizna delo, a potom optuživanje tog lica na temelju na taj način dobijenog priznanja, bilo protivno članu 38 Ustava. Taj sud je takođe zaključio da će svi drugi dokazi dobijeni zahvaljujući informacijama datim na osnovu člana 52 Zakona iz 1939. godine biti prihvaćeni na potonjem suđenju ukoliko postupajući sudija zaključi, razmotrivši sve okolnosti, da bi bilo pravično i pošteno da dokazi budu prihvaćeni.

ZAKONSKI OSNOV
NAVODNO KRŠENJE ČLANA 6, STAVOVI 1 i 2 KONVENCIJE

29. Podnosioci predstavke su u svojoj žalbi naveli da član 52 Zakona iz 1939. godine predstavlja kršenje njihovog prava na ćutanje i na to da sam sebe ne optužuje što je zajamćeno članom 6, stav 1 Konvencije kao i na pretpostavku nevinosti koja je zajamćena članom 6, stav 2 Relevantni delovi člana 6 propisuju:

„1. Svako, tokom odlučivanja o ... krivičnoj optužbi protiv njega, ima pravo na pravičnu ... raspravu ... pred nezavisnim i nepristrasnim sudom, formiranim na osnovu zakona. ...

2. Svako ko je optužen za krivično delo smatraće se nevinim sve dok se ne dokaže njegova krivica na osnovu zakona“.

A. Podnesci stranaka

1. Vladini podnesci

30. Vlada je pre svega u podnesku ocenila da predstavke podnosioca prevazilaze okvire člana 6, stavovi 1 i 2 Konvencije. Podnosioci predstavke su, iz razloga koje na koje se Vlada pozvala, imali pravično suđenje pod optužbom za krivično delo na osnovu člana 52 Zakona iz 1939. godine i to delo je dokazano. Pošto član 6 daje zaštitu procesne prirode u pogledu krivične tužbe, podnosioci predstavke nisu delotvorno mogli da se oslone na član 6 da bi doveli u pitanje krivično delo za koje su optuženi na osnovu same člana 52 Pored toga, oni su oslobođeni optužbe za pripadništvo ilegalnoj organizaciji, pa stoga nisu mogli, u tom smislu, da se žale na povredu procesnih jemstava koja proističu iz člana 6 Konvencije.

31. Drugo, Vlada je istakla da postoje bitne mere bezbednosti kako bi se svela na minimum opasnost da pojedinac pogrešno (iz zablede) prizna zločin i upravo je te mere bezbednosti pomenuo i Visoki sud u raspravi o ustavnoj žalbi koju su podneli ovi podnosioci predstavke (vidi gore stav 15).

32. Treće, Vlada smatra da član 52 Zakona iz 1939. godine predstavlja opravdanu i adekvatnu meru s obzirom na to da taj član ne propisuje, niti dopušta, korišćenje informacija dobijenih na taj način u potonjem krivičnom postupku protiv optuženih.

Dok su domaći sudovi u predmetu ovih podnosilaca ostavili otvoreno pitanje da li je bilo slučajeva da su informacije koje su dobijene na osnovu člana 52 docnije uvedene u sudski spis kao dokazi protiv op-

tuženih, Vlada nije mogla da nađe nijedan takav primer (slučaj). Vlada je ukazala da je saopštenje Apelacionog krivičnog suda u gore pomenutom predmetu *Makgauan* na koje su se podnosioci predstavke oslonili zapravo predstavljalo *obiter dictum*, budući da tom optuženom nisu upućeni nikakvi zahtevi na temelju člana 52. U svakom slučaju, celo pitanje je za budućnost razjasnio Vrhovni sud u svojoj presudi od januara 1999. godine u već pomenutom predmetu *Irska nacionalna Banka Ltd.* Taj sud je zaključio da bi primoravanje osobe da prizna a potom optuživanje te osobe na temelju priznanja na koje je bio primoran bilo protivno članu 38 Ustava. Taj sud je takođe zaključio da će svi ostali dokazi dobijeni na temelju informacija u skladu sa članom 52 Zakona iz 1939. godine biti prihvaćeni kao dokazi na potonjem suđenju jedino ukoliko postupajući sudija bude zaključio, razmotrivši sve okolnosti slučaja, da bi bilo pravično i pošteno prihvatiti takve dokaze.

33. Četvrto, Vlada takođe smatra kako član 52 Zakona iz 1939. godine predstavlja proporcionalan odgovor s obzirom na bezbednosnu situaciju u irskoj državi u vezi sa Severnom Irskom i na brigu koja iz toga proističe za osiguravanje delotvornog sprovođenja pravde i očuvanje javnog reda i mira.

Vlada takođe smatra da je, budući da je legitimno uvesti sankcije u građanskim pravnim pitanjima (kao što su, recimo, sankcije za poreske prekršaje) onda kada građanin ne dostavi odgovarajuće informacije, još nužnije ovlašćenje da se informacije dobiju pod pretnjom sankcija kada je reč o krivičnim pitanjima, jer bi u tim pitanjima tražene informacije mogle biti od ključnog značaja za istragu ozbiljnih i subverzivnih krivičnih dela. Vlada je naglasila da je policija sumnjala da su podnosioci predstavke pripadnici IRA i da su bili umešani u eksploziju koja se dogodila 23. oktobra 1990. godine, te se njihovo ispitivanje u skladu sa članom 52 Zakona iz 1939. godine odvijalo u kontekstu policijske istrage tog bombaškog napada, a reč je o eksploziji u kojoj su mnogi ljudi poginuli, dok su drugi zadobili teške povrede.

Vlada je naglasila da je član 52 Zakona iz 1939. godine primenljiva samo dotle dok je na snazi izjava (proklamacija) na osnovu člana 35 tog zakona. Kao takav, član 52 deo je korpusa irskih zakona samo dotle dok se smatra nužnim zbog postojanja terorističke opasnosti ili opasnosti po opštu bezbednost. Vlada je u svojim razmatranjima rezimirala tok i nivo dosadašnjeg nasilja, podrobno je opisala nedavne bombaške napade i druga krivična dela te vrste, pomenula je javno saopštenje „IRA kontinuiteta“ iz decembra 1999. godine (to je ogranak koji se obavezao na nastavak oružane borbe) i iznela podatke o nedavnim zaplenama oružja, eksplozivnog materijala i vozila u koje su ugrađene eksplozivne naprave.

Zbog svih tih razloga, Vlada smatra da je i dalje neophodno zadržati na snazi proklamaciju iz člana 35. Ta neophodnost se uvek iznova revidira, a poslednji put je to urađeno u martu 1998. godine, kada je doneta odluka da proklamacija ostane na snazi; Vlada je u tom kontekstu naglasila da se najgore pojedinačno terorističke delo u čitavom periodu otkako je proklamacija stupila na snagu dogodila u avgustu 1998. godine, u mestu Oma, kada je u eksploziji bombi poginulo 29 lica. Vlada je takođe istakla da je čvrsto opredeljena za Mirovni sporazum od Velikog petka potpisan 10. aprila 1998. godine i da se to njeno opredeljenje odnosi i na zakone o krivičnim delima protiv države koji su u tom sporazumu pomenuti.

Štaviše, primena člana 52 Zakona iz 1939. godine strogo je ograničena na hapšenja i pritvaranja na osnovu člana 30 tog zakona i okolnosti u kojima se član 30 može koristiti same su po sebi vrlo ograničene. Sem toga, domaćim sudovima je veoma stalo da osiguraju da ovlašćenja u pogledu hapšenja na osnovu člana 30 ne budu zloupotrebljena niti primenjena u neadekvatne svrhe (Narod (D. P. P.) protiv Kiligana i O'Rajlija /1986/ *Irish Reports* 495 i Država (Trimbl) protiv upravnika zatvora Mauntđoj /1985/ *Irish Reports* 550).

34. Konačno, Vlada izdvaja presudu u predmetu *Saunders protiv Velike Britanije* (17. decembar 1996, *Reports of Judgments and Decisions* 1996-VI) na osnovu toga što je Sud osudio mogućnost da se u postupku koriste dokazi koji su od optuženog dobijeni pod pretnjom kazne, ali ne i način na koji su ti dokazi izvorno pribavljeni. Vlada je takođe izdvojila presudu u predmetu *Funke protiv Francuske* (25. februar 1993, Serija A br. 256-A) ističući da je g. Funke bio podvrgnut trajnoj sankciji dok god je odbijao da pruži tražene informacije. Takođe se izdvaja i presuda u predmetu *Džon Marej protiv Velike Britanije* (8. februar 1996, *Reports* 1996-I) zbog toga što se, kako naglašava Vlada, predmet G. Mareja odnosio na to što su iz Marejevog ćutanja u vreme ispitivanja docnije izvlačeni po njega negativni zaključci, dok su ova dvojica podnosioca predstavke u navedenom predmetu oslobođeni optužbe za članstvo u ilegalnoj organizaciji. Vlada smatra da predmet *Serve protiv Francuske* (presuda od 20. oktobra 1997, *Reports* 1997-VI) jeste sličan ovom predmetu, ali se ipak i on razlikuje u tom smislu da je žalba gospodina Servea bila preuranjena jer je on odbio da podnese zakletvu kao svedok, a nije bio primoran da odgovara na pitanja.

2. Podnesci podnosioca predstavki

35. Podnosioci predstavke su naglasili preciznu prirodu svoje žalbe. S jedne strane, upozoreni su da će, ukoliko ne budu odgovarali na pitanja,

to moći da predstavlja uvod u podizanje krivične tužbe (čl. 52 Zakona iz 1939. godine), dok su ih, s druge strane, policajci podsetili na njihovo pravo da čute (standardno upozorenje).

Oni nisu negirali da država ima pravo da poseduje određena ovlašćenja koja će joj omogućiti prikupljanje informacija, ali smatraju da država nije ovlašćena da prisili bilo koje lice da te informacije pruži pa da ona te informacije docnije koristi protiv pomenutog lica. Podnosioci predstavke su se pozivali na svoje pravo na čutanje i na to da sami sebe ne optuže, ističući, kako je u njihovom slučaju prihvatio i Visoki sud, da pravičnost sudskog postupka može biti dovedena u pitanje onim što je tom postupku prethodilo.

36. Kada je reč o domaćem pravu primenjivom u onim slučajevima kada su protiv optuženih kao dokazni materijal korišćeni iskazi koje oni prethodno nisu dali dobrovoljno i o Vladinom oslanjanju na predmet *Irska nacionalna banka Ltd*, podnosioci predstavke su naglasili da je pravna pozicija u relevantnom trenutku bila ta da je svaka informacija koju bi oni dali mogla biti prihvaćena u poslednjem krivičnom postupku protiv njih i u tom smislu su se pozvali na presude Visokog i Vrhovnog suda u postupku po njihovoj ustavnoj žalbi.

Pored toga, podnosioci predstavke su osporili Vladino tumačenje presude Vrhovnog suda u predmetu *Irska nacionalna banka Ltd*, naglašavajući da čak ni pošto je ta presuda izrečena još uvek nije sasvim jasno da li se priznanja koja nisu dobrovoljno data mogu koristiti na potonjem suđenju ili kao osnova za prikupljanje daljih dokaza koji će se koristiti u potonjem sudskom postupku. Pre svega, Vrhovni sud je potvrdio da član 38 irskog Ustava zahteva da svako priznanje koje bude prihvaćeno kao dokazni materijal protiv optuženika na krivičnom suđenju treba da bude dobrovoljno dato priznanje, ali da Sud ne može, niti treba da, rešava pitanje da li se može primeniti test proporcionalnosti kako bi se umanjila zaštita koja proističe iz člana 38 Ustava u onim slučajevima, na primer, kada se navodno radi o pitanjima nacionalne bezbednosti. Podnosioci predstavke smatraju da je ovo važno budući da su domaći sudovi u svojim predmetima uspevali da održe ravnotežu između bezbednosnih konsideracija na kojima počiva Zakon iz 1939. godine i ustavnih prava građana, što je pristup na koji je i Vlada ukazala u svojim podnescima ovom sudu. Drugo, Vrhovni sud je odbacio tezu da se takva priznanja uopšte nikada i nigde ne mogu koristiti, što znači da postupajući sudija treba da odluči, razmotrivši sve okolnosti slučaja, da li bi bilo pravično da se prihvate dokazi dobijeni na taj način, to jest dokazi koji su posledica priznanja datog pod prinudom (pretnjom sankcije). Po mišlje-

nju podnosilaca predstavke već sama ova neizvesnost neprihvatljiva je sa stanovišta Konvencije.

U svakom slučaju, čak i da je presudom u predmetu *Irska nacionalna banka Ltd.* razjašnjena pravna pozicija kao što Vlada tvrdi, to se nije dogodilo do januara 1999. godine, dakle nekoliko godina pošto su podnosioci predstavke ispitivani i osuđeni na osnovu člana 52 Zakona iz 1939. godine.

37. Podnosioci predstavke su dalje naveli da smatraju kako je neučmesno Vladino oslanjanje na pitanja javne bezbednosti i proporcionalnosti, podsećajući da je Sud u gore navedenom predmetu *Saunders* naglasio da se pozivanjem na javni interes ne može opravdati korišćenje odgovora dobijenih pod pretnjom sankcije u vansudskoj istrazi za inkriminisanje optuženih u potonjem sudskom postupku. U svakom slučaju, pitanja interesa očuvanja reda i zabrinutosti za bezbednost mogu se rešavati i na druge načine. Prema tome, ako je svrha zahteva iz člana 52 bila da se goni lice kome je zahtev upućen, izvesni negativni zaključci mogli su biti izvedeni i iz ćutanja tog optuženog (kao što se i dogodilo u već navedenom slučaju *Džona Mareja*), odnosno, ako je cilj člana 52 i zahteva iz te člana istraga zločina koji su drugi počinili, onda taj zahtev može biti praćen jasnim imunitetom od istrage u korist onoga kome se zahtev upućuje i u skladu sa na taj način dobijenim odgovorima.

38. Kada je reč o prethodnim predsedanima pred ovim Sudom na koje se Vlada poziva, podnosioci predstavke naglašavaju da ih je, *inter alia*, to što su kažnjeni za nedavanje informacija dovelo u još gori položaj od onoga u kome se nalazio g. Funke (vidi navedenu presudu u predmetu *Funke*): od njih su traženi odgovori dok su bili u policijskom pritvoru; zahtev se odnosio na usmeno priznanje a ne na fizičke dokaze koji su postojali nezavisno od podnosilaca predstavke, kao u slučaju g. Funkea; oni su izdržali znatne zatvorske kazne zbog toga što su odbili da iznesu tražene informacije. Prema tome, oni su bili i u gorjoj situaciji i od g. Mareja (vidi gore navedenu presudu u predmetu *Džon Marej*) budući da je on bio sankcionisan samo time što su, na potonjem suđenju, iz njegovog ćutanja bili izvučeni negativni zaključci.

B. Procena suda

1. Primenjivost člana 6, stavovi 1 i 2 Konvencije

39. Vlada je tvrdila da se član 6 ne može primeniti na slučaj ovih podnosilaca predstavke zbog toga što su oni docnije bili oslobođeni optužbe za članstvo u ilegalnoj organizaciji („suštinski postupak“) i zbog

toga što su imali pravično i pošteno suđenje u odnosu na drugu optužbu u skladu sa članom 52 Zakona iz 1939. godine. Podnosioci predstavke su smatrali da mogu osnovano da se pozovu na član 6, stav 1 s obzirom na to da su osuđeni za krivično delo za koje su bili optuženi i kazna zatvora im je izrečena zbog toga što su se pozvali na ona prava koja su im zajamčena tim članom.

40. Sud podseća na utvrđeno precedentno pravo u tom smislu da se, mada to nije specifično naznačeno u članu 6 Konvencije, prava na koja su se pozvali podnosioci predstavke, pravo na ćutanje i pravo lica da samo sebe ne inkriminiše, opšte priznati međunarodni standardi koji leže u osnovi predstave o pravičnom sudskom postupku na osnovu člana 6. Ta predstava, odnosno takav način razmišljanja leži, *inter alia*, u zaštiti optuženih od neprimerene prisile vlasti, čime se doprinosi izbegavanju grešaka u sprovođenju pravde i ispunjavanju ciljeva iz člana 6. Pravo pojedinca da sam sebe ne inkriminiše pre svega podrazumeva da je u krivičnom predmetu Tužilaštvo ono koje nastoji da dokaže svoju tužbu protiv optuženog ne oslanjajući se na dokaze koji su dobijeni metodima prinude ili opresije, protivno volji optuženog. U tom smislu je navedeno pravo tesno povezano sa pretpostavkom nevinosti sadržanom u članu 6, stav 2 Konvencije (vidi gore navedenu presudu u predmetu *Saunders*, str. 2064, st. 68).

Pravo pojedinca da sam sebe ne optuži prevashodno se međutim tiče poštovanja volje optuženika da se brani ćutanjem. U tom kontekstu Sud želi da naglasi da se u ovom predmetu ne radi o obavezujućem zahtevu za iznošenje materijala koji postoji nezavisno od volje podnosilaca predstavke, kao što su dokumenti ili uzorci krvi (*ibid.*, str. 2064–65, st. 69).

41. Sud uočava da su se podnosioci predstavke žalili na osnovu člana 6 Konvencije zbog toga što su kažnjeni primenom člana 52 Zakona iz 1939. godine, jer su iskoristili svoje pravo na ćutanje, pravo da sami sebe ne optuže i da se uvaži pretpostavka nevinosti u vreme policijskog ispitivanja u toku ozbiljne krivične istrage. Sud podseća da autonomno značenje izraza „optužba“ u članu 6, stav 1 Konvencije jeste takvo da se može smatrati da je lice „optuženo“ u smislu tog člana onda kada se time „bitno uticalo“ na njegov individualni položaj (vidi gore navedenu presudu u predmetu *Serve*, str. 2172, st. 42).

42. Mada ova dvojica podnosilaca predstavke nisu još bila formalno optužena 24. oktobra 1990. godine kada su izneti zahtevi u skladu sa članom 52, Sud smatra da se u toj fazi „bitno uticalo“ na njihov položaj

te su stoga bili „optuženi“ u gore navedenom značenju, za članstvo u IRA i za izvesno učešće u bombaškom incidentu u oktobru 1990. godine.

Visoki sud je uočio da se sumnjalo kako je IRA organizovala taj bombaški napad i da su podnosioci predstavke bili uhapšeni pod sumnjom za pripadništvo IRA i za učešće u tom bombaškom napadu. Vlada je to potvrdila u svojim komentarima. Njih dvojica su uhapšeni u roku od oko 24 sata od bombaškog napada u kući u neposrednoj blizini mesta eksplozije, u trenutku kada je policija na osnovu naloga izvršila pretres te kuće. Uhapšeni su i stavljeni u pritvor izričito na osnovu člana 30 Zakona iz 1939. godine. Pošto im je izneto standardno upozorenje, ispitivani su, *inter alia*, o eksploziji bombe. Potonji zahtevi bazirani na članu 52 odnosili su se na kretanje podnosilaca predstavke u vreme bombaškog napada.

43. Međutim, tačno je da su podnosioci predstavke, mada su optuženi u smislu člana 6 kada su im postavljeni zahtevi bazirani na članu 52, na docnijem suđenju bili oslobođeni optužbe za pripadništvo IRA. Sud podseća da oslobađanje optuženih, u celini gledano, onemogućuje licu da tvrdi kako je nad njim izvršena povreda procesnih jemstava datih članom 6 (vidi, na primer, predstavku u predmetu *Birn protiv Danske* br. 13156Ð87, odluku Komisije od 1. jula 1992. godine, *Decisions and Reports* 73, str. 5).

44. Ipak, Sud konstatuje da je ovo potonje načelo doručeno usavršeno u nekim okolnostima.

Član 6, stav 2 je već primenjen, i utvrđeno je da je bilo kršenja te odredbe, u predmetima *Mineli i Sekanina (Mineli protiv Švajcarske*, presuda od 25. marta 1983, Serija A br. 62 i *Sekanina protiv Austrije*, presuda od 25. avgusta 1993, Serija A br. 266-A) mada su relevantni nacionalni sudovi koji su tu postupali u prvom slučaju zatvorili postupak zbog toga što je istekao rok zastare, odnosno, u drugom slučaju, oslobodili podnosioca predstavke. Sud je takođe utvrdio da je član 6, stav 2 primenjiv i u odnosu na komentare koje policajci iznose u javnosti sugerišući krivicu optuženih, iako je postupak po tim optužbama docnije prekinut (vidi presudu u predmetu *Alenet de Ribmon protiv Francuske* od 10. februara 1995. godine, Serija A br. 308, str. 15–17, st. 32–37). Štaviše, dok je g. Funke proglašen krivim zbog toga što nije predočio informacije carinskim službenicima, krivični postupak koji su prvobitno razmatrale carinske vlasti u vezi sa njegovim finansijskim poslovanjem sa drugim zemljama nikada nije stvarno započet protiv njega (vidi gore navedenu presudu u predmetu *Funke*).

45. U predmetu *Alenet de Ribmon* sud je objasnio ovo dorađivanje i usavršavanje (pomenutog načela) istakavši da se Konvencija, uključujući član 6, stav 2 mora tumačiti na način koji jemči prava koja su praktična i delotvorna, a ne samo teorijska i iluzorna (vidi gore navedenu presudu u predmetu *Alenet de Ribmon*, str. 16, st. 35). Primenjujući taj pristup na ovaj slučaj, Sud uočava da bi, da podnosioci predstavke nisu mogli da se pozovu na član 6, njihovo oslobađanje u potpunosti isključilo mogućnost da se na osnovu člana 6 razmatraju njihove žalbe zbog toga što su već bili kažnjeni još pre tog oslobađanja zbog toga što su branili ono što su smatrali svojim pravima zajamčenim članom 6 Konvencije.

46. U takvim okolnostima, Sud zaključuje da podnosioci predstavke mogu da se pozivaju na član 6, stavovi 1 i 2 u vezi sa činjenicom da su osuđeni i da su izdržali kaznu zatvora na osnovu člana 52 Zakona iz 1939. godine.

2. Primejlivost člana 6, stavovi 1 i 2 Konvencije

47. Sud prihvata da pravo na ćutanje i pravo pojedinca da sam sebe ne optuži koje su zajamčena članom 6, stav 1 nisu apsolutna prava (vidi gore navedenu presudu u predmetu *Džon Marej*, str. 49–50, st. 47).

48. Sud, međutim, isto tako podseća da je krivična presuda g. Funkea zbog toga što je odbio da pruži informacije koje su od njega zahtevale carinske vlasti protumačena kao kršenje člana 6, stav 1. U tom predmetu, Sud je konstatovao da su carinske vlasti obezbedile krivičnu presudu za g. Funkea kako bi pribavile izvesne dokumente za koje su verovala da postoje, ali nisu bile potpuno sigurne u njihovo postojanje. Sud je zaključio da carinske vlasti, budući da nisu bile kadre ili voljne da te dokumente pribave nekim drugim sredstvima, pokušale da primoraju g. Funkea da sam obezbedi dokaze za krivična dela koja je navodno počinio. Sud je zaključio da specijalne odlike carinskog zakona nisu dovoljne da opravdaju takvo osujećivanje prava ma kog lica optuženog za krivično delo, u okviru autonomnog značenja tog izraza iz člana 6, da ćuti i na taj način ne doprinese samooptuživanju (vidi gore navedenu presudu u predmetu *Funke*, st. 44).

U presudi u predmetu *Džona Mareja*, Sud je opisao Funkeov slučaj, ističući da je zaključeno kako je „stepen obavezivanja“ koji je primenjen otpočinjanjem krivičnog postupka protiv gospodina Funkea inkompatibilan sa članom 6 zbog toga što je „praktično time uništena sama suština zaštite od samooptuživanja“ (vidi u gore navedenoj presudi u predmetu *Džona Mareja*, str. 50, st. 49).

49. Vlada je zastupila stav da se Funkeov slučaj razlikuje od predmeta ove predstavke zbog sankcija koje su izrečene. Sud međutim ne smatra da je taj argument uverljiv. Priroda sankcija koje su izrečene g. Funkeu (akumulirana novčana kazna), možda se razlikuje od sankcija koje su izrečene u ovom predmetu (pojedinačna kazna zatvora). Međutim, i jedan i drugi slučaj tiču se pretnje krivičnim sankcijama i izricanja krivičnih sankcija podnosiocima predstavke o kojima je reč zbog toga što nisu predočili informacije organima koji su vršili istragu krivičnih dela što su ih oni navodno počinili.

„Vlada je, međutim, istakla da član 52 Zakona iz 1939. godine treba tumačiti u kontekstu brojnih mera zaštita koje stoje na raspolaganju licima koja se nalaze u položaju ovih podnosilaca predstavke.

51. Sud je uočio da je Visoki sud smatrao da takve mere zaštite svode na minimum opasnost od toga da optuženici „u zabludi“ priznaju krivično delo i od zloupotrebe ovlašćenja propisanih u članu 52 Zakona iz 1939. godine. Koliko god da su te mere zaštite važne, Sud, međutim, zastupa mišljenje da takve mere zaštite mogu biti relevantne za predmetne predstavke samo ukoliko se pomoću njih može delotvorno i u dovoljnoj meri smanjiti stepen prisile propisane u članu 52 Zakona iz 1939. godine, tako da prava o kojima je ovde reč ne budu povređena tom odredbom unutrašnjeg pravnog poretka. Smatra se, međutim, da mere zaštite koje je naveo Visoki sud, a potom se na njih pozvala i Vlada pred ovim sudom, ne mogu imati takav efekat. Primena člana 52 Zakona iz 1939. godine na potpuno zakonit način i okolnostima koje su u skladu sa svim navedenim merama zaštite ne može promeniti izbor koji se nudi u članu 52 Zakona iz 1939: ili će podnosioci predstavke predočiti informacije koje se od njih traže, ili se suočavaju sa mogućnošću kazne zatvora u trajanju od šest meseci.

52. Vlada takođe smatra da član 52 Zakona iz 1939. godine predstavlja razumnu meru, s obzirom na to da iskazi dati na osnovu te člana kasnije nisu prihvatljivi kao dokazni materijal protiv onih koji su ih dali i zbog toga što svaki dokaz dobijen na osnovu takvog iskaza može biti prihvaćen samo ukoliko postupajući sudija smatra da je to pravično i pošteno. Podnosioci predstavke su, u suštini, smatrali da svi relevantni indikatori u domaćem običajnom pravu pre presude u predmetu *Irska nacionalna banka Ltd* ukazuju na to da takvi iskazi dati na osnovu člana 52 mogu docnije biti prihvaćeni kao dokazni materijal protiv onih koji su ih izrekli, kao i da pomenuta presuda ne razjašnjava autoritativno celo ovo pitanje. U svakom slučaju, podnosioci predstavke su ukazali na protivrečna upozorenja koja su im izrečena 24. oktobra 1990. godine.

53. Sud smatra da je pravna situacija u pogledu prihvatanja iskaza datih na osnovu člana 52 u vidu dokaznog materijala bila posebno neizvesna u oktobru 1990. godine, kada su podnosioci predstavke ispitivani.

Sud ističe da u samom tekstu člana 52 Zakona iz 1939. godine nema ni pomena o ovoj tački. Vlada nije ukazala ni na jedan precedent u domaćem običajnom pravu pre oktobra 1990. godine na osnovu koga bi se autoritativno mogla isključiti mogućnost poslednjeg prihvata iskaza koje bi podnosioci predstavke eventualno dali na osnovu zahteva utemeljenih na toj članu u vidu dokaznog materijala protiv njih. Vlada takođe nije isključila mogućnost da su, pre oktobra 1990. godine, iskazi davani na temelju člana 52 u suštini bili prihvatani kao dokazi protiv optuženika. Vladin stav je bio da je, u svakom slučaju, situacija za budućnost razjašnjena u januaru 1990. godine presudom u predmetu *Irska nacionalna banka Ltd.* Ova neizvesnost u pogledu domaće pravne situacije u oktobru 1990. godine naglašena je i u komentarima Vrhovnog suda u postupku po ustavnoj žalbi ove dvojice podnosilaca predstavki, na presudu Apelacionog krivičnog suda u ranijem predmetu *Makgauan* (vidi gore stavove 16 i 26–27).

U svakom slučaju, policajci koji su ispitivali podnosiocima predstavke 24. oktobra 1990. godine dali su im protivrečne informacije u tom smislu. Na samom početku razgovora obavješteni su da imaju pravo da ćute. Ipak, kada su im predočeni zahtevi na osnovu člana 52 tokom tih razgovora, oni su praktično informisani da, ako ne budu tačno naveli gde su se nalazili i šta su radili u određeno vreme, rizikuju da budu osuđeni na kazne zatvora od šest meseci. Tokom policijskog ispitivanja podnosiocima predstavke je samo jednom ukazano na mogućnost da njihovi iskazi budu korišćeni u nekom potonjem postupku – onda kada su obavješteni da će sve što budu rekli biti zapisano i može biti iskorišćeno protiv njih.

54. S obzirom na ovu neizvesnost, situacija u oktobru 1990. u pogledu potonjeg prihvatanja kao dokaznog materijala iskaza datih na osnovu člana 52 nije mogla, po mišljenju Suda, da doprinese vaspostavljanju suštine prava ove dvojice podnosilaca predstavki na ćutanje i na to da sami sebe ne optuže, koja su zajamčena članom 6 Konvencije.

Stoga Sud nije pozvan da u ovom predmetu razmatra uticaj na pravo na ćutanje ili pravo pojedinca da sam sebe ne optuži direktne ili indirektne upotrebe iskaza uzetih na osnovu člana 52 Zakona iz 1939. u potonjim postupcima.

55. U skladu s tim, Sud zaključuje da je „stepen prisile“ primenjen protiv podnosilaca predstavke upotrebom člana 52 Zakona iz 1939. kako

bi se oni primorali da pruže informacije u vezi sa optužbama koje su protiv njih samih podnete na osnovu tog zakona, praktično uništio samu suštinu njihovog prava na zaštitu od samooptuživanja i njihovog prava da čute.

56. Vlada je smatrala da član 52 Zakona iz 1939. godine ipak predstavlja proporcionalni odgovor na postojeću terorističku i bezbednosnu opasnost, s obzirom na potrebu da se osigura valjano sprovođenje pravde i da se održavaju javni red i mir.

57. Sud je primio pravosudne informacije o razlozima bezbednosti i očuvanja javnog reda koju je detaljno sačinila Vlada.

Međutim, Sud podseća da je u predmetu *Saunders* (gore navedena presuda, str. 2066–67, st. 74) zaključio da stav Vlade Velike Britanije o tome kompleksnost korporativne pronevere i vitalni javni interesi u istrazi takve pronevere kao i kazna (sankcija) izrečena počiniocima tog krivičnog dela ne može opravdati tako izraženo odustajanje od jednog od osnovnih načela pravičnog postupka kakvo se u tom predmetu dogodilo. Sud je smatrao da opšti zahtevi pravičnosti sadržani u članu 6, uključujući tu i pravo pojedinca da sam sebe ne optuži, „primenjuje na krivični postupak u vezi sa svim vidovima krivičnih dela, bez razlike, od najjednostavnijih do najsloženijih“. Sud je zaključio da se niko ne može pozivati na javni interes kako bi opravdao korišćenje odgovora dobijenih pod prisilom u vansudskoj istrazi za inkriminisanje optuženih tokom sudskog postupka.

Štaviše, Sud takođe podseća da se u predmetu *Brogan (Brogan i drugi protiv Velike Britanije)*, presuda od 29. novembra 1988, Serija A br. 145-B) radilo o hapšenju i pritvoru na osnovu ovlašćenja dobijenih specijalnim zakonskim propisima, lica koja su bila osumnjičena za učesće u terorističkim akcijama u Severnoj Irskoj. Vlada Velike Britanije se pozvala na specijalni bezbednosni kontekst Severne Irske kako bi opravdala dužinu perioda pritvora na osnovu člana 5, stav 3. Sud je, međutim, zaključio da čak i najmanja dužina trajanja pritvora u tom slučaju ima za posledicu povredu same suštine relevantnog prava zaštićenog članom 5, stav 3. Sud je zaključio da činjenica da su hapšenje i pritvor podnosilaca predstavke bili motivisani legitimnim ciljem zaštite zajednice u celini od terorizma sama po sebi nije dovoljna da zajamči poštovanje specifičnih zahteva sadržanih u članu 5, stav 3 Konvencije.

58. Sud, stoga, zaključuje da se brigom za bezbednost i javni red na koju se Vlada poziva ne može opravdati odredba koja ukida samu suštinu prava podnosilaca predstavke na čutanje i na zaštitu od samooptuživanja zajamčenih članom 6, stav 1 Konvencije.

59. Iz tih razloga Sud zaključuje da je došlo do povrede prava podnosioca predstavke na ćutanje i njihovog prava da sami sebe ne optuže zajamćenih ćlanom 6, stav 1 Konvencije.

Štaviše, s obzirom na to da u ovom kontekstu postoji tesna povezanost između tih prava zajamćenih ćlanom 6, stav 1 Konvencije i pretpostavke nevinosti zajemćene ćlanom 6, stav 2 (vidi gore stav 40), Sud takoće zaključuje da je povrećena i ta druga odredba.

II. NAVODNO KRŠENJE ĆLANOVA 8 I 10 KONVENCIJE

60. Podnosioci predstavke su se takoće ųalili da ćlan 52 Zakona iz 1939. godine predstavlja kršenje njihovih prava zajamćenih ćlanom 8 (onaj deo te odredbe koji se odnosi na poštovanje privatnog ųivota) i ćlanom 10 Konvencije.

61. Relevantni deo ćlana 8 propisuje:

„1. Svako ima pravo na poštovanje svog privatnog ... ųivota ...

2. Javne vlasti neće se mešati u vršenje ovog prava sem ako to nije u skladu sa zakonom i neophodno u demokratskom društvu u interesu nacionalne bezbednosti, javne bezbednosti ..., radi sprećavanja nereda ili kriminala, ... ili radi zašćite prava i sloboda drugih“.

Relevantni delovi ćlana 10 propisuju:

„1. Svako ima pravo na slobodu izraųavanja. Ovo pravo ukljućuje slobodu posedovanja sopstvenog mišljenja, primanje i saopšćavanje informacija i ideja bez mešanja javne vlasti ...

2. Pošto korišćenje ovih sloboda povlaći za sobom duųnosti i odgovornosti, ono se moųe podvrgnuti formalnostima, uslovima, ogranićenjima ili kaznama propisanim zakonom i neophodnim u demokratskom društvu u interesu nacionalne bezbednosti, teritorijalnog integriteta ili javne bezbednosti, radi sprećavanja nereda ili kriminala, ... radi zašćite ... prava drugih ...“.

62. Vlada je u svom podnesku navela da nije bilo kršenja nijednog ćlana Konvencije, istiući da je bilo kakvo mešanje u prava podnosioca predstavke koja su zajamćena tim ćlanovima bilo u skladu sa zakonom i proporcionalno legitimnim ciljevima kojima se teųilo, uzimajući u obzir stepen slobode delovanja koji se u takvim slućajevima daje druųavi. Zahtevi po osnovu ćlana 52 upućeni podnosiocima predstavke mogli su da posluųe bilo u istrazi krivićnih dela za koja se sumnjalo da su ih poćinili podnosioci predstavke, bilo u istrazi zloćina koje su poćinila druga lica. Štaviše, osnovu ovog predmeta predstavlja ćinjenica da su subverzivni

elementi počinili posebno okrutno krivično delo (zverstvo) i da je, s obzirom na atmosferu tajnosti u kojoj se odvija subverzivna aktivnost, Vlada smatra da je veoma teško videti kako bi se relevantne informacije mogle dobiti na neki drugi način.

Podnosioci predstavke su u svom osvrtnu govorili o korelativnom pravu na ćutanje, odnosno na neiznošenje informacija koje je zajamćeno ćlanom 10 kao i o tome da su imali pravo da oćuvaju privatnost svojih lićnih ųivota; takoćde su istakli da po njihovom mišljenju ćinjenica da su proglašeni krivim i osućeni na krivićne sankcije na osnovu ćlana 52 Zakona iz 1939. godine predstavlja neproporcionalno mešanje u njihova prava zajamćena ćlanovima 8 i 10 Konvencije.

63. Sud smatra da se suštinsko pitanje koje su pokrenuli podnosioci predstavke odnosi na obavezu nametnutu ćlanom 52 Zakona iz 1939. godine da se odgovori na pitanja policajaca koji istraųuju teška krivićna dela, ųto je materija koju je Sud ovde već razmotrio na osnovu ćlana 6 Konvencije. Sud stoga ne smatra da ųalbe podnosilaca predstavke utemeljene na ćlanovima 8 i 10 Konvencije daju povod i osnov za pokretanje i jednog zasebnog pitanja.

III. PRIMENA ĆLANA 41 KONVENCIJE

64. Ćlan 41 Konvencije propisuje:

„Kada Sud utvrdi da je došlo do prekršaja Konvencije ili protokola uz nju, a unutrašnje pravo visoke strane ugovornice o kome je reć omogućava samo delimićnu odštetu, Sud će, ako je to potrebno, pruųiti pravićno zadovoljenje oštećenoj stranci“.

A. ųteta

65. Podnosioci predstavke nisu tvrdili da su pretrpeli ma kakvu materijalnu ųtetu.

66. Oni su, mećutim, traųili naknadu nematerijalne ųtete. U svom zahtevu su istakli da su, ųto je direktna posledica ćlana 52 Zakona iz 1939. godine, svaki po na osob proglašeni krivim za krivićno delo i svaki po na osob osućeni na izdrųavanje zatvorske kazne znatne duųine (od 26. juna do 10. novembra 1991. godine); tu kaznu su i odsluųili. Stoga su zahtevali 50.000 irskih funti (u daljem tekstu IEP) za pretrpljene „povrede“ i još nespecificovanu svotu na ime naknade za ųtetu nanetu njihovom ugledu i za bolove i uznemirenje koje su pretrpeli.

67. Vlada je pak tvrdila da Sud treba da odbaci ove zahteve, budući da ničim nisu potkrepljene tvrdnje o navodnim povredama, uznemirenosti, bolovima ili štete nanete njihovom ugledu. Alternativno, ako Sud zaključi kako podnosioci predstavke jesu pretrpeli izvesnu nematerijalnu štetu usled toga što su osuđeni za krivično delo i što su izdržali kaznu zatvora, Vlada smatra da bi samo izricanje sudskog zaključka o tome da je došlo do povrede Konvencije predstavljalo pravičnu naknadu. Ipak, ukoliko Sud odluči da dodeli izvesnu naknadu za ono što su pretrpeli zbog toga što su proglašeni krivima i što su izdržali kaznu zatvora, Vlada smatra da bi taj iznos trebalo da bude toliki da pokrije svaku navodnu štetu nanetu njihovom ugledu. Vlada je zahtevala od Suda da uzme u obzir, prilikom razmatranja zahteva podnosioca predstavke, da je od njih zatraženo da navedu gde su tačno bili i šta su radili u određenom periodu tokom istrage bombaškog napada u kome je nekoliko lica poginulo, a nekoliko pretrpelo teške povrede.

68. Sud smatra da je, kao direktna posledica povrede (Konvencije) utvrđene u ovom predmetu, svaki podnosilac predstavke bio proglašen krivim za krivično delo i zbog toga proveo u zatvoru od 26. juna do 10. novembra 1991. godine. Sud takođe konstatuje da nijedan podnosilac nije ni na koji način pokušao da detaljno objasni ili potkrepi navodnu štetu nanetu svome ugledu na koju se poziva, mada prihvata da, usled činjenice da je bio proglašen krivim i da je potom izdržao kaznu zatvora, svaki podnosilac predstavke jeste pretrpeo izvesne nelagodnosti, uznemirenost i bol.

Sud zaključuje da je svaki od ove dvojice podnosioca predstavke pretrpeo nematerijalnu štetu za koju samo utvrđivanje da je izvršena povreda Konvencije nije dovoljna pravična naknada. Procenjujući na osnovu pravičnosti, Sud odsuđuje svakom podnosiocu po 4.000 IEP na ime naknade za nematerijalnu štetu.

B. Sudski i ostali troškovi

69. Podnosioci predstavke su u početku tražili nadoknadu putnih i ostalih troškova i za postupke pred domaćim sudovima, i za postupak po Konvenciji. Visoki i Vrhovni sud preporučili su da pravni i ostali troškovi za postupke pred tim sudovima budu rešeni na osnovu „programa (pravne pomoći) vrhovnog tužioca“, ali je javni tužilac u pismu koje je nosilo datum 15. januar 1999. godine nagovestio da nijedan od tih postupaka po svome tipu ne spada u navedeni program. Advokat podnosioca predstavke izneo je u pismenu upućenom u avgustu 1999. godine

stav po kome je odbijanje vrhovnog tužioca da pokrije te troškove iz odgovarajućeg programa pravne pomoći ništavo. Vrhovni tužilac je posle toga, u pismu koje je nosilo datum 24. februar 2000. godine, naveo da će iz odgovarajućeg programa biti u suštini pokriveni troškovi postupaka koje su podnosioci predstavki inicirali pred domaćim sudovima, što ni na koji način ne dovodi u pitanje stav vrhovnog tužioca da ne postoji obaveza da se to uradi iz sredstava pomenutog programa. Iz tih razloga su podnosioci predstavke odustali od svog ranijeg zahteva upućenog ovom sudu da im se nadoknade troškovi postupka pred domaćim sudovima.

Preostali deo njihovih zahteva odnosi se samo na troškove postupka po Konvenciji i to je zbir honorara njihovog pravnika (*solicitor* – onaj koji ne može da nastupa pred sudom, ali može da obavlja sve prethodne pravne radnje, prim. prev.) od 5.000 IEP, honorar advokata-pravnog zastupnika u iznosu od 2.250 IEP i ostale troškove u ukupnom iznosu od 500 IEP (uključujući tu i porez na dodatu vrednost (PDV)) u ukupnom iznosu od 9.377,50 IEP.

Vlada je prihvatila da su, pod uslovom da su za neke stavke u računu koji su podneli podnosioci predstavke dostave i odgovarajuće fakture (uključujući tu i onu koja se odnosi na honorar advokata-pravnog zastupnika), ti honorari u razumnom iznosu uz dva izuzetka. Vlada je, naime, smatrala da je svota od 250 IEP adekvatnija na ime opštih troškova i odbacila je zahtev podnosilaca predstavke za nadoknadu troškova koje su imali radi pripreme celokupnog troškovnika postupka pred domaćim sudovima, budući da su sami podnosioci predstavke odustali od svog zahteva koji su ranije uputili ovom sudu i u kome su svojevremeno zahtevali da im se nadoknade i troškovi tih postupaka.

70. Sud podseća da se na osnovu člana 41 Konvencije isplaćuju samo oni sudski i ostali troškovi koje su podnosioci predstavke nužno snosili i to u razumnom iznosu (vidi, između ostalih pravnih autoriteta, presudu u predmetu *Nikolova protiv Bugarske* /GD/ br. 31195/96, st. 79, ECHR 1999-II).

Sud je uočio da podnosioci predstavke nisu pred ovim sudom pokrenuli zahtev za naknadu troškova koje su imali u postupcima u domaćem pravosuđu, pred Visokim i Vrhovnim sudom, s obzirom na inicijativu vrhovnog tužioca da se svi ti sudski i ostali troškovi nadoknade iz programa vrhovnog tužioca. Kada je reč o honoraru advokata na koji se Vlada osvrnula, Sud smatra da je rad koji je obavio advokat u pogledu postupka po Konvenciji evidentan iz detaljnog pregleda troškova koje je podneo pravni savetnik podnosilaca predstavke i istovremeno konstatuje da Vlada nije u načelu osporila iznos zahtevan na ime tog honorara. Sud

takođe smatra da je iznos koji je naveden na ime ostalih troškova razuman. Kada je reč o zahtevu podnosioca predstavke koji se odnosi na vreme utrošeno na izradu troškovnika u postupcima pred domaćim sudovima u svrhu pripreme odgovarajućih podnesaka za ovaj sud, Sud konstatuje da podnosioci predstavke nisu bili obavešteni da će troškove tih postupaka biti isplaćeni iz programa pravne pomoći vrhovnog tužioca sve dok nisu već pripremili i podneli svoje predloge za pravičnu nadoknadu. Prema tome, Sud smatra da su troškovi koje su podnosioci predstavke imali prilikom izrade troškovnika koji su predložili ovom Sudu bili nužni i razumni.

71. S obzirom na sve gore navedeno, Sud dosuđuje podnosiocima predstavke, na ime naknade njihovih sudskih i ostalih troškova, iznose koje su naveli u svom zahtevu, to jest 9.377,50 IEP (što obuhvata i ma koji iznos PDV koji na taj iznos može biti zaračunat) uz odbitak sredstava koja su na ime pravne pomoći podnosioci predstavke dobili od Saveta Evrope u vidu svote od 5.000 francuskih franaka.

C. Važeća kamatna stopa

72. Prema informacijama kojima raspolaže Sud, obavezna kamatna stopa važeća u Irskoj na dan donošenja ove presude iznosi 8 procenata godišnje.

IZ TIH RAZLOGA, SUD JEDNOGLASNO

1. *Zaključuje* da je povređen član 6, stavovi 1 i 2 Konvencije.
2. *Zaključuje* da nema posebnih pitanja koje treba raspraviti na osnovu članova 8 ili 10 Konvencije.
3. *Zaključuje*
 - (a) da je država ugovornica dužna da u roku od tri meseca od dana stupanja na snagu ove presude isplati u skladu sa članom 44, stav 2 Konvencije:
 - (i) 4.000 IEP (četiri hiljade irskih funti) svakom podnosiocu predstavke ponaosob na ime nematerijalne štete;
 - (ii) ukupno 9.377,50 IEP (devet hiljada tri stotine sedamdeset sedam irskih funti i pedeset penija) podnosiocima predstavke na ime sudskih i ostalih troškova postupka u Strazburu (uključujući tu svaki iznos PDV koji bi mogao biti zaračunat) uz odbitak 5.000 FRF

(pet hiljada francuskih franaka) što je svota koju su dobili od Saveta Evrope na ime pravne pomoći;

(b) da će biti zaračunata kamata po godišnjoj stopi od osam posto od trenutka isteka gore navedenog roka od tri meseca do trenutka isplate;

4. *Odbacuje* ostale zahteve podnosioca predstavke za pravičnu naknadu.

Sačinjeno na engleskom i zavedeno u pisanoj formi 21. decembra 2000. godine, u skladu sa pravilom 77, stavovi 2 i 3 Poslovnika Suda.

Vinsent Berger
Sekretar

Georg Res
Predsednik